

Невен ИСАИЛОВИЋ
Историјски институт
Београд

О ФАМИЛИЈАРИМА ХРВОЈА ВУКЧИЋА ХРВАТИНИЋА У СПЛИТУ (1403-1413)*

Анстракт: На основу објављене грађе и литературе, у раду су приказани фрагменти биографија личности које су заузимале значајна места у управи града Сплита у периоду од 1403. до 1413. године. Те личности припадале су кругу фамилијара (службеника, људи) херцега Хрвоја Вукчића Хрватинића, тадашњег сплитског господара, за кога су обављале бројне задатке. Њихова делатност није била ограничена само на правни и управни домен, већ је обухватала и посредничке, посланичке и војне дужности, а вероватно и кредитно пословање. Највећи део рада представља приказ каријере тројице највиших Хрвојевих функционера у Сплиту – кнеза Петрице Јурјевића из Врбаса, *miles*-а Раупа (Рауфа) Драговића из Сане и кнеза Цвитка Толихнића из Раме.

Key words: Сплит, Хрвоје Вукчић Хрватинић, Петрица Јурјевић, Рауп (Рауф) Драговић, Цвитко Толихнић, Гојчин, Вукац Угринов, Крижан Марков, Павао Вучине, Далмација, Хрватска, Босна, 15. век, фамилијари

Хрвоје Вукчић Хрватинић био је на челу ратоборне босанске властеле која је 1398. године, заједно са новим краљем Остојом, ушла у политички савез са напуљским краљем Ладиславом како би се Босна поново проширила на простор Далмације и Хрватске. Иако се до остварења тог циља дошло тек након пола деценије, победа је на крају била потпуна. Хрвојева власт у Далмацији санкционисана је одлуком краља Ладислава да му додели положај вицекраља (викара) и звање сплитског херцега крајем октобра 1403. године. Управо је херцешка титула била подстицај Вукчићу да заснује сопствену владарску идеологију и програм који је водио постепеном осамостаљивању његових области. Сплит је био

* Рад настао као резултат истраживања на пројекту Министарства за науку и технолошки развој *Србија и медитерански свет у позном средњем веку* (Ев. бр. 147026А).

значајно трговачко средиште које је, иако је заостајало за центрима у унутрашњости (Дријевима и Сребреницом) које је такође контролисао Хрвоје, имало крупан потенцијал, излазило на Јадран и доносило свом господару велике приходе.¹ О томе посебно сведочи понуда коју је 1415. године тада већ збачени херцег дао Млечанима, нудећи им Омиш и бројне повластице уколико му помогну да поврати Сплит.²

Далматински градови су и под босанско-напуљском влашћу у основи задржали исти управни систем какав је владао док су признавали угарску власт. То се може разумети јер је, барем формално, од свог крунисања у Задру у лето 1403. Ладислав Напуљски био угарски краљ. Он је, заједно са својим заменицима, потврдио привилегије свих комуна, стављајући Далматинце под своју заштиту. Привилегије су укључивале и аутономију у управи, мада је она често била угрожена политичким притисцима. Сплит је, међутим, непосредно додељен Хрвоју чиме је постао саставни део његове области. Херцег је задржао већину општинских установа, али је на најзначајнија места именовано своје људе, јер се власт обласних господара ослањала на економску моћ и на верне слуге.³

Постоје бројни називи за личности које су служиле владаре и великаше – човек, добар човек, челядин, слуга (*servitor*), фамилијар (*familiaris*), верни (*fidelis*) – али сви они одражавају однос блискости и поверења који је владао између господара и њихових службеника. Великашке пратње првобитно су чинили углавном њихови рођаци, али су оне временом почеле да обухватају бројно ситно племство из области које су биле под контролом одређене магнатске породице. Верна служба је обезбеђивала напредовање и уздизање властеличића до важних и уносних положаја војних заповедника, кастелана утврђења, жупских или

¹ О Хрвоју Вукчићу и његовој владавини Сплитом и Далмацијом погледати: F. Šišić, *Vojvoda Hrvoje Vukčić Hrvatinić i njegovo doba (1350.-1416.)*, Zagreb 1902, passim; С. Ћирковић, *Историја средњовековне босанске државе*, Београд 1964, 192-214, 240-244; D. Lovrenović, *Istočni Jadran u odnosima između Hrvoja Vukčića i Sandalja Hranića na prelazu iz XIV. u XV. stoljeće*, Glasnik arhiva i društava arhivskih radnika (=GADAR) BiH 27 (1987) 55-66; Isti, *Hrvoje Vukčić Hrvatinić i Splitska kotuna 1403-1413*, Prilozi Instituta za istoriju u Sarajevu (=Prilozi) 23 (1987) 37-45; J. Мргић-Радојчић, *Доњи Крају. Крајина средњовековне Босне*, Београд 2002, 71-108; Н. Исаиловић, *Политика босанских владара према Далмацији (1391-1409)*, Београд 2008, passim (магистарски рад у рукопису).

² S. Ljubić, *Listine o одношajih između Južnoga Slavenstva i Mletačke Republike VII*, Zagreb 1882, 200-201.

³ G. Novak, *Povijest Splita I*, Split 1957, 227-239; Н. Исаиловић, *Политика босанских владара према Далмацији (1391-1409)*, 108-118.

градских кнежева, посланика, коморских чиновника итд. Освајање нових области значило је и стицање нових подложника из редова локалне властеле, али су те везе у почетку биле знатно лабавије. Због чврстине своје вере, фамилијари из матичних области својих господара довођени су на новоосвојене територије и постављани на кључне положаје.⁴ Тај уобичајени поступак следио је и Хрвоје Вукчић у Сплиту.

Највише се зна о Вукчићевим људима који су заузели водеће положаје у управи сплитске комуне. То су, пре свега, тројица фамилијара за које је забележен и податак о пореклу – кнез Петрица Јурјевић из Врбаса, кнез Рауп Драговић из Сане и кнез Цвитко Толихнић из Раме. Док су Јурјевић и Толихнић били на положају сплитског кнеза (први у периоду од 1403. до 1407/8, а други у периоду од 1407/8. до 1413), Драговић је у Сплиту краће време вршио функцију *miles*-а.⁵ Жупе из којих су долазиле ове личности припадале су области Хрватинића или су биле под непосредним утицајем њиховог предводника Хрвоја Вукчића. Сану и Врбас, са утврђењима Козаром и Врбашким градом, Вукчићи су преотели од Угарске између 1383/85. и 1391. и задржали их све до 1413. године. Хрвојев зет, тепчија Батало, добио је од браће Вукчића санску жупу, али само привремено, јер је његови потомци нису задржали.⁶ Не зна се тачно ко је господарио жупом Рамом у то време, али се она почев од 1404. године местимично појављује, а временом устаљује, као део титулатуре цетинско-клишког кнеза Иваниша II Нелипчића, мада није познато од кога је он могао добити звање рамског кнеза.⁷ Извесно је, међутим, да је и та жупа била под утицајем Хрвоја Вукчића. Поред наведене тројице, у изворима је сачуван помен о још неколико херцегових службеника у Сплиту, о којима ће такође бити речи.

⁴ А. Бабић, *О односима вазалитета у средњевјековној Босни*, Годишњак Историјског друштва БиХ 6 (1954) 29-44; С. Ћирковић, „Верна служба“ и „вјера господска“, Зборник Филозофског факултета у Београду 6-2 (1962) 95-112; Исти, *Русашка господа*, Историјски часопис (=ИЧ) 21 (1974) 5-17; *Лексикон српског средњег века* (ур. С. Ћирковић – Р. Михаљчић), Београд 1999, 161-162 (Ђ. Бубало), 674-675 (Р. Михаљчић), 814-815 (Ђ. Бубало), 818-819 (Ђ. Бубало); Р. Engel, *The Realm of St. Stephen. A History of Medieval Hungary 895-1526*, London – New York 2005, 126-128.

⁵ D. Lovrenović, *Hrvoje Vukčić Hrvatinić i Splitska komuna*, 39-40; Ј. Мргић-Радојчић, *Доњи Крају*, 97-99; Н. Исаиловић, *Политика босанских владара према Далмацији (1391-1409)*, 196-215. Ловреновић назива Петрицу Јурјевића Хрвојевим рођаком, али не наводи извор такве тврдње.

⁶ Ј. Мргић-Радојчић, *Доњи Крају*, 76-77, 92, 101, 110-111.

⁷ ur. J. Barbarić – J. Kolanović, *Šibenski diplomatarij. Zbornik šibenskih isprava*, Šibenik 1986, 79-80, dok. br. 35.

*

Петрица Јурјевић из Врбаса био је један од ретких фамилијара Хрватинића чија се делатност везује искључиво за простор средње Далмације. О његовој каријери пре добијања кнежевске части у Сплиту не знамо апсолутно ништа. На тај положај дошао је указом свог господара, новоименованог херцега, Хрвоја Вукчића 5. или 6. новембра 1403. године, и на њему је остао све до позне јесени 1407. године, ако не и нешто дуже.⁸

Петрицин први помен забележен је 6. новембра 1403. када је, заједно са подбаном Твртком Латичићем и кнезом Иваном Мишљеновићем, прогласио сплитским племићима све оне који су учествовали у склапању Дилатског мира између завађених Сплићана.⁹ Од тада се бележе бројне његове активности, мада оне не говоре много о њему као личности. Јасно је да је за свог господара, херцега, обављао најразличитије задатке, представљајући његовог заменика (викара) у сплитској комуни. Иако су његове кнежевске дужности, према градском статуту, биле пре свега везане за правна тј. судска овлашћења, он је по Хрвојевој наредби и уз његову несумњиву подршку, преузео и многе друге надлежности, пре свега над одбраном града и финансијама, умањујући значај већа. Тако је 8. децембра 1403. преузео на себе старање о приходима и расходима комуне, наводно због лошег финансијског стања у Сплиту, присиливши при том већнике да се, супротно обичајима, о том предлогу изјасне јавним

⁸ *Serie dei Reggitori di Spalato*, *Bullettino di archeologia e storia Dalmata* (=Bullettino) 12 (1889) 189-190, *Bullettino* 13 (1890) 16, 31-32; V. Rismondo, *Pomorski Split druge polovine XIV st. Notarske imbrevijature*, *Izdanje Muzeja grada Splita* 5 (1954) 107-108; ed. E. Mályusz, *Zsigmondkori Oklevéltár* (=ZsO) II/1, Budapest 1956, n. 2705, 2874, 3255, 3745, 4219, 4917; *ZsO* II/2, Budapest 1958, n. 5773; V. Klaić, *Povijest Hrvata od najstarijih vremena do svršetka XIX stoljeća* II, Zagreb 1980², 367; M. Šunjić, *Bosna i Venecija (odnosi u XIV. i XV. st.)*, Sarajevo 1996, 94. На почетку нотарске књиге Томе из Цингула, херцег Хрвоје наводи се као владар Сплита без помена кнеза 4. новембра 1403, док се 11. новембра у истој књизи помиње и градски кнез, господин Петрица Јурјевић из Врбаса, са судијама. Луцић доноси документ који наводи да је Петрица на дужности кнеза био већ од 6. новембра 1403.

⁹ F. Bulić, *Note cronologiche e documenti raccolti da Giovanni Lucio Traguriense*, *Bullettino* 4 (1881) 173; *Serie dei Reggitori di Spalato*, *Bullettino* 12 (1889) 190; F. Šišić, *Vojvoda Hrvoje Vukčić Hrvatinić*, 166, 273; I. Lucić, *Povijesna svjedočanstva o Trogiru* II, Split 1979, 840; V. Klaić, *Povijest Hrvata* II, 381.

гласањем.¹⁰ Херцегове економске интересе, Јурјевић је чувао и када је крајем 1403. и почетком 1404. године активно учествовао у споразуму о исплати крвнине Цетињанима који су погинули у Сплиту током грађанског рата између „унутрашњих“ и „спољашњих“ Сплићана децембра 1400. године. Петрица, који је деловао као преговарач и овлашћено лице, иако је преузео градске финансије на себе, постао се да читава одштета од 1200 либара буде сакупљена од богатијих грађана. Он и његов господар нису платили ништа.¹¹

Јурјевић је за Хрвоја посредовао и код других далматинских комуна, набављајући помоћ у средствима, оружју и људству. Он је практично био координатор војних акција Босанаца у средњој Далмацији. Тако је од Трогирана, у херцегово име, често тражио да му пошаљу стрелце (4. децембра 1403, пре 4. маја 1404), наоружају галију (3. марта 1404, 5. новембра 1405) итд.¹² Више пута је и лично боравио у Трогиру, па су му тако тамошње власти 24. јануара 1406. дале новац за оброк када је требало да отпрати своју господарицу, Хрвојеву жену Јелену, у Сплит. Том приликом је, изгледа, његова пратња направила неки инцидент, будући да су се трогирска већа 5. фебруара одлучила на жалбу сплитском херцегу због штете коју су кнез Петрица и његови људи починили над њиховом стоком.¹³ И поред таквих искустава, Јурјевић је постао животно везан за Трогир.

Наиме, већ почетком јануара 1404. године, Трогирани су упутили посланство Хрвоју да би га измолили да ћеркама Матеја Петрова Цеге – Марији и Пелегрини врати село Радошић које је заузео Иваниш Нелипчић крајем 1401. године.¹⁴ Радошић је још почетком 1397. краљ Жигмунд

¹⁰ F. Šišić, *Nekoliko isprava iz početka XV stoljeća*, *Starine JAZU* 39 (1938) 236-237, dok. br. 75; I. Lucić, *Povijesna svjedočanstva o Trogiru II*, 840-841; D. Lovrenović, *Hrvoje Vukčić Hrvatinić i Splitska komuna*, 40; M. Šunjić, *Bosna i Venecija*, 126; H. Исаиловић, *Политика босанских владара према Далмацији (1391-1409)*, 118.

¹¹ I. Lucić, *Povijesna svjedočanstva o Trogiru II*, 841, 1088-1093; H. Исаиловић, *Политика босанских владара према Далмацији (1391-1409)*, 117. Преговори Цетињана и Сплићана око питања вражде вођени су од 21. децембра 1403. до 26. фебруара 1404. Фејер погрешно цитира Луцића и наводи 22. новембар као дан почетка преговора. Уп. G. Fejer, *Codex Diplomaticus Hungariae Ecclesiasticus et Civilis X/IV (1401-1409)*, Budae 1841, 249, dok. br. CX.

¹² F. Rački, *Notae Joannis Lucii*, *Starine JAZU* 13 (1881) 258-260; P. Andreis, *Povijest Trogira I*, Split 1977, 140; I. Lucić, *Povijesna svjedočanstva o Trogiru II*, 840; H. Исаиловић, *Политика босанских владара према Далмацији (1391-1409)*, 120, 147.

¹³ F. Rački, *Notae Joannis Lucii*, 261.

¹⁴ Исто, 259; H. Исаиловић, *Политика босанских владара према Далмацији (1391-1409)*, 87.

издвојио из клишког дистрикта и поверио Цегиним наследницама по праву префекције, дозвољавајући наслеђивање по женској линији. Касније се, након одметања Трогирана, одлучио да село поклони кнезу Томи Курјачићу из Лике (Луке).¹⁵ Отворила се велика парница, окончана тек 1407. године. Сплитски херцег је одлучио да се умеша у случај и приватно, те је оженио кнеза Петрицу Пелегрином Цега. То се највероватније десило пре него што је, 16. новембра 1405. Јурјевић, као јединствен случај, био изабран у састав трогирског већа, што је, иначе, за странце било готово немогуће због компликоване процедуре.¹⁶ У сваком случају, и то је један од доказа огромне моћи коју је Хрвоје имао у Далмацији у првој деценији XV века. Спор око Радошића одуговлачио се годинама¹⁷, све док 23. марта 1407. године краљ Ладислав Напуљски није дао Хрвоју овлашћење да пресуди у корист свог присталице кнеза Петрице и његове супруге.¹⁸ Пресуда је донесена након формалног саветовања са племством краљевине Хрватске, 23. септембра 1407. у Топлици, и Радошић је досуђен Пелегрини и Јурјевићу, а не Томи Курјачићу.¹⁹

Кнез Петрица је, током рата који су око Омиша водили краљ Остоја и херцег Хрвоје, 1. јула 1404. захтевао од Корчулана да пошаљу једну лађу у помоћ Сплићанима, што су они и учинили, те су за петнаестак дана сукоби утихнули херцеговом победом.²⁰ Током октобра

¹⁵ F. Rački, *Notae Joannis Lucii*, 250, 251, 255; P. Andreis, *Povijest Trogira I*, 312; I. Lucić, *Povijesna svjedočanstva o Trogiru II*, 848; Н. Исаиловић, *Политика босанских владара према Далмацији (1391-1409)*, 82, 87, 119-120, 146, 151, 200. Лука, понекад навођена и као Лика, је жупа у залеђу Задра.

¹⁶ P. Andreis, *Povijest Trogira I*, 312, 368-369; Н. Исаиловић, *Политика босанских владара према Далмацији (1391-1409)*, 146, 224.

¹⁷ Из тог села чак није узиман зајам када је граду Трогиру био потребан новац за краља Ладислава (1404), што је значило да је на статус Радошића стављен мораторијум. Погледати: F. Rački, *Notae Joannis Lucii*, 259.

¹⁸ F. Rački, *Izvadci iz kralj. osrednjeg arkiva u Napulju za jugoslovensku poviest*, *Arkiv za povjestnicu jugoslavensku* 7 (1863) 68-69, dok. br. LXIII; В. Макушев, *Итальянские архивы и хранящиеся в них материалы для славянской истории. II Неаполь и Палермо*, Санктпетербургъ 1871, 36; *ZsO II/2*, n. 5396; V. Klaić, *Povijest Hrvata II*, 386.

¹⁹ F. Rački, *Notae Joannis Lucii*, 263; I. Lucić, *Povijesna svjedočanstva o Trogiru II*, 848-849; М. Анчић, *Pet dokumenata za povijest istočnojadranskog zaleđa na početku XV. stoljeća*, *GADAR BiH* 29 (1989) 162-164; Н. Исаиловић, *Политика босанских владара према Далмацији (1391-1409)*, 151, 200.

²⁰ V. Foretić, *Otok Korčula u srednjem vijeku do g. 1420*, Zagreb 1940, 154; S. Dokoza, *Obrambeni sustav korčulanske komune u srednjem vijeku*, *Radovi Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Zadru (=Radovi Zadar)* 49 (2007) 218.

1405. у време спорова напуљских капетана и Дубровника, дубровачке власти су се обраћале Петрици, кога називају сплитским кастеланом, због пљачке њихових бродова, инсистирајући да чува покрадену робу (тј. сукно), уколико је код њега, док Хрвоје не донесе неку одлуку у вези са њиховим жалбама.²¹ У сачуваним списима сплитске провенијенције, Јурјевић се на положају кнеза Сплита, уз епитет *homo egregius*, а каткад и *homo nobilis et egregius*, помиње још и 31. децембра 1403, 13. јуна 1404, 25. марта и 25. октобра 1405, те 10. августа 1406. Међутим, како је његово име у тим случајевима било само део нотарске датације, ови документи не пружају додатна сазнања о његовој делатности.²²

Петрица се последњи пут помиње као сплитски кнез 21. октобра 1407. године. Непуну годину дана касније, 4. октобра 1408. на том се месту налази Цвитко Толихнић.²³ Не знамо када је тачно Јурјевић напустио положај, али се то вероватно десило већ крајем 1407. када му је досуђен и Радошић. Он се тада преселио у Трогир где је, као племић, наставио живот и каријеру. Захваљујући истраживањима Дубравка Ловреновића познато нам је да је вршио дужност трогирског градског судије марта 1413. и да је умро у јесен 1416. године.²⁴ Наиме, 16. октобра 1416. од његове жене Пелегрине преузета је сума од 160 дуката коју је Петрици дала Јелена Нелипчић, Хрвојева удовица и тада већ супруга босанског краља Остоје, како би отпутовао у Констанцу и у њено име повео одређене преговоре са угарским краљем Жигмундом. У истом документу стоји да је, крећући на пут, бивши сплитски кнез преминуо у Трогиру и да се због тога краљици Јелени враћа новац преко њеног представника, ливањског племића Билослава Љубунчића.²⁵

Петрица Јурјевић је са Пелегрином имао сина Иваниша који је, након мајчине смрти 1427. године, тестаментом наследио део њених

²¹ М. Пуцић, *Споменници српски* I, Београд 1858, IX.

²² *Serie dei Reggitori di Spalato*, Bullettino 13 (1890) 16, 31-32; *ZsO* II/1, n. 2874, 3255, 3745, 4219, 4917.

²³ *Serie dei Reggitori di Spalato*, Bullettino 13 (1890) 32, 44; *ZsO* II/2, n. 5773, 6355.

²⁴ D. Lovrenović, *Hrvoje Vukčić Hrvatinić i Splitska komuna*, 43; Isti, *Na klizištu povijesti. Sveta kruna ugarska i Sveta kruna bosanska 1387-1463*, Zagreb – Sarajevo 2006, 174.

²⁵ D. Lovrenović, *Jelena Nelipčić, splitska vojvotkinja i bosanska kraljica*, *Radovi Zavoda za hrvatsku povijest* 20 (1987) 189; Isti, *Na klizištu povijesti*, 226. Билослав Љубунчић је вероватно личност истоветна са последњим босанским кастеланом Омиша који је тај положај напустио крајем марта или почетком априла 1416. године. Погледати: Н. Исаниловић, *Омиш под влашћу Хрвоја Вукчића и борба за његово наслеђе*, ИЧ 54 (2007) 142-147.

поседа, као и све очеве.²⁶ Пелегрин се одмах после 1416. преудала за Петра Чипика са којим је имала најмање четверо деце, међу којима је био познати хуманиста Кориолан, ктитор чувеног каштела Чипика у Каштелу Старом на Дилату. Иванишев син, Гргур-Грго Иванишевић, спорио се касније са Кориоланом око поседа, а чини се да су тај сукоб додатно подгревале промлетачке симпатије Јурјевићевих потомака и проугарске Чипикових. Село Радошић је припало Чипику, али је и Иванишевић остао имућан поседник.²⁷ О даљој судбини Петрициних наследника, међутим, немамо података.

*

Кнез Рауп (Рауф) Драговић из Сане био је дугогодишњи Хрвојев слуга и човек од поверења. За свог господара обављао је низ најважнијих послова о којима ће овде бити речи, иако је његово деловање везано непосредно за Сплит било краткотрајно. Први пут се помиње 15. јануара 1399. године, истог дана када је краљ Остоја, уз подршку Вукчића, уступио Дубровчанима Сланско приморје. Рауп је, заједно са краљевим логотетом Стипаном Добриновићем послат у Дубровник да преузме заостали Светодмитарски доходак што је био предуслов да Остоја изда потврду старих привилегија граду св. Влаха.²⁸

²⁶ I. Babić, *Oporuke Pelegrine, Petra i Koriolana Cipika*, Radovi Instituta za povijest umjetnosti 30, Zagreb 2006, 29, 31, 33, 39-40. Пелегрин је Иванишу, који је у време састављања тестамена био одсутан из Трогира, оставила 200 златних дуката, нешто сребра и сва очева добра. Њену имовину требало је на равне части да поделе њен удовац Петар Чипико, те њена деца – синови Иваниш, Никола, Марин и Кориолан и кћер Петрица. Не наводи се прецизно о којој се имовини ради, осим што је за село Радошић назначено да се надаље морало наслеђивати искључиво по мушкој линији.

²⁷ F. Rački, *Notae Joannis Lucii*, 263; I. Pederin, *Koriolan Cippico, njegov odnos prema mletačkoj vlasti i njegove veze sa ugarskim dvorom*, Zbornik Zavoda za povijesne znanosti Istraživačkog centra JAZU 13 (1983) 193-195. У спору Кориолана и Грге Иванишевића потоњег је заступао доктор права Јаков Андреис, док је судија био трогирски викар Лоренцо (Ловринац). Међу поседима који су, поред Радошића, били предмет спора помињу се и: земља крај Св. Петра на обали, затим у Клужаници, крај Св. Николе и у Дубовици (укупно 205 вретена), као и две зидане куће у Трогиру. Део тих поседа припао је Грги Иванишевићу.

²⁸ М. Пуцић, *Споменици српски II*, Београд 1862, 43-44, док. бр. 61; F. Šišić, *Vojvoda Hrvoje Vukčić Hrvatinić*, 131; Љ. Стојановић, *Старе српске повеље и писма I-1 (=ССП I-1)*, Београд – Сремски Карловци 1929, 423-424, док. бр. 430; Р. Михаљчић, *Писмо краља Остоје о Српском дохотку 1399*, Грађа о прошлости Босне (=ГПБ) 2 (2009) 123-127.

Петог фебруара исте године, кнез Рауп и логотет Стипан примили су к знању да Дубровчани намеравају да њиховим господарима доделе племство и куће. Размењене су и заклетве којима је званично потврђен уговор о уступању приморског појаса од Курила до Стона, те је истог дана краљ потврдио дубровачке привилегије.²⁹ Сутрадан су дубровачке власти затражиле од босанских посланика да отпутују до војводе Радича Санковића и од њега издејствују потврду уступљених поседа, будући да су се они преплитали са Радичевим.³⁰ Осмог фебруара исплаћен је и дуговани доходак. У свим дубровачким документима, кнез Рауп се наводи као *servitor* великог војводе Хрвоја и посланик краља Остоје.³¹ Преузимање кућа није, пак, прошло без трзавица. Незадовољни понуђеним избором зграда, босански посланици су, на крају, добили право да сами изаберу куће. Након тога је одлука о додели истих озваничена двома повељама од 25. фебруара 1399. године.³² Рауп и логотет Стипан су крајем фебруара окончали преговоре са Дубровчанима, посредујући вероватно и у њиховим првим контактима са војводом Радичом.³³

²⁹ ed. N. Nodilo, *Chronica Ragusina Junii Restii (ab origine urbis usque ad annum 1451) item Joannis Gundulae (1451-1484)*, Zagreb 1893, 185; N. Jorga, *Notes et Extraits pour servir a l'histoire des croisades au XV siecle* II, Paris 1899, 76; G. Čremošnik, *Prodaja bosanskog Primorja Dubrovniku god. 1399. i kralj Ostoja*, Glasnik Zemaljskog muzeja u Sarajevu 40 (1928) 121-122.

³⁰ N. Jorga, *Notes et Extraits* II, 76.

³¹ К. Јиречек, *Споменици српски*, Споменик СКА 11 (1892) 103; G. Čremošnik, *Prodaja bosanskog Primorja Dubrovniku*, 121; М. Динић, *Дубровачки трибути*, Глас СКА 168 (1935) 235. Чремошник на основу вести из Дубровачког архива наводи да су Дубровчани Раупу, из захвалности, дали не само 300 перпера дара јавно, већ и још 150 тајно, уз напомену „*specialiter*“.

³² N. Jorga, *Notes et Extraits* II, 76-77; G. Čremošnik, *Prodaja bosanskog Primorja Dubrovniku*, 121; С. Рудић, *О кући Хрвоја Вукчића Хрватинића у Дубровнику*, ИЧ 56 (2008) 353-355; Р. Михаљчић, *Повеља краља Остоје којом потврђује раније даровнице Дубровнику (1399)*, Стари српски архив (=ССА) 7 (2008) 163-173; Исти, *Исправа о примању краља Стефана Остоје за дубровачког властелина (1399)*, ГПБ 2 (2009) 129-145; Исти, *Исправа о примању Хрвоја Вукчића за дубровачког властелина (1399)*, ССА 8 (2009) 165-171.

³³ N. Jorga, *Notes et Extraits* II, 75-77; G. Čremošnik, *Prodaja bosanskog Primorja Dubrovniku*, 122. Рауп и логотет Стипан су, према Чремошнику, издејствовали повећање свог посланичког дара са 300 на 500 перпера, изгласано у Дубровнику 25. фебруара 1399. године. Због тога је овај историчар оценио да њих двојица „*kao da nisu bili najskromniji Bosanci*“. Могуће је, међутим, да је то била самостална одлука дубровачких власти.

Кнез Рауп се поново појављује у изворима тек 27. јануара 1403. године, када му пишу Дубровчани, захваљујући му на залагању за укидање незаконите продаје соли у Суторини коју је вршио велики војвода Сандаљ Хранић и молећи га да се и даље залаже за то.³⁴ Јасно је да је кнез задобио поверење дубровачких власти, што наговештава да је и након 1399. вршио посланичку и посредничку службу у име свог господара, великог војводе Хрвоја, али и босанске државе. Власти града св. Влаха истакле су даље, у поменутом писму из 1403, да је Рауп разговарао са Јакетом и Палком Гундулићима и да им је послао извесни „слободни лист“ по Дабиживу Латиници, још једном Хрвојевом фамилијару који ће доцније управљати Сребреницом у војводино име.³⁵ Након тога су предложили да му пошаљу једног властелина, како би заједно отишли до Вукчића и пред њим се додатно zaloжили за уклањање Сандаљевих солана. Надали су се да ће им Драговић помоћи и да добију „слободни лист“ од капетана напуљских галија и заштитити их од даљих напада на мору. Мисија коју су Дубровчани наменили Раупу није се окончала пре избијања босанско-дубровачког рата у јуну 1403. године, када су на дневни ред била стављена значајнија питања.

Сукоб Хрвоја и краља Остоје пренео је делатност кнеза Раупа из јужне у средњу Далмацију. Још пре промене на босанском престолу, Вукчић је почео да постепено осамостаљује своју област, посебно од када је од Ладислава Напуљског добио звање херцега Сплита и кнеза средњо-далматинских острва. Остојиним падом и заузимањем Омиша, Хрвојева област је била заокружена, као и његова доминација далматинским простором. Рауп Драговић имао је своју улогу у тим променама. У једином документу у коме се наводи именом, презименом и местом порекла, од 25. марта 1405. године, Рауп је уписан као *miles* кнеза града Сплита.³⁶ Функција *miles*-а, није сасвим разјашњена, али се радило о војном звању које није било стална служба, већ се јављало само у кризним периодима.³⁷ За време Хрвојеве власти у Сплиту, пре Драговића ту је

³⁴ М. Пуцић, *Споменици срџбски* I, 44-45, док. бр. 80; *ССП I-1*, 479-480, док. бр. 497; М. Динић, *Државни сабор средњовековне Босне*, Београд 1955, 50; *ZsO II/1*, n. 2233; Н. Исаиловић, *Политика босанских владара према Далмацији (1391-1409)*, 98.

³⁵ О Сребреници у време Хрвоја Вукчића и о Дабиживу Латиници погледати: М. Динић, *За историју рударства у средњовековној Србији и Босни I*, Београд 1955, *passim*; Ј. Мргић-Радојчић, *Доњи Краји*, 98-99.

³⁶ *Serie dei Reggitori di Spalato*, *Bullettino* 13 (1890) 31; *ZsO II/1*, n. 3745.

³⁷ G. Novak, *Comes, potestas, prior, consul, rector, capitaneus i miles grada Splita*, *Vjesnik za arheologiju i historiju dalmatinsku* 50 (1928-29) 263-264.

службу неко време вршио сплитски патрициј Миха Мадријев (крајем 1403), с тим што се он наводи као *miles града Сплита*, док се Рауп помиње као *miles кнеза града Сплита*.³⁸ Није нам познато да ли се ради о различитој служби или тек о различитој формулацији истог звања.

Разлог који би могао да стоји иза именовања *miles*-а марта 1405. био је латентни херцегов сукоб са Дубровчанима око средњодалматинских острва, на првом месту Корчуле, као и око решења спорова у вези са мировним споразумом Босне и Дубровника који дуго није био закључен због тврдих ставова обеју страна. Управо у вези са тим је и писмо које су 26. марта 1405. дубровачке власти упутиле свом старом пријатељу кнезу Раупу кога називају „*почтеним Дубровчанином*“. У том документу они му честитају на недавном избору за сплитског кнеза и надају се наставку добрих односа из прошлости. Због тога се и чуде што су их нападала нека сплитска пловила. Нису могли да верују да их нападају пријатељи попут Драговића и његовог господара Хрвоја, па су желели да се кнез постара да неки лоши људи не покваре добре односе јер су Сплићани иначе слободни да долазе у Дубровник.³⁹ Упркос подацима које доноси ово писмо, Рауп никада није постао кнез Сплита, јер је то већ био Петрица Јурјевић. Вероватно је да дубровачке власти нису у српскословенском нашле реч којом би превеле звање *miles*-а или да нису јасно диференцирале сплитске градске службе које нису имале адекватни еквивалент у Дубровнику. Није нам познато да ли је Рауп Драговић на било који начин одговорио на поменуто писмо.

Један дубровачки извор из маја 1405. помиње Драговића у контексту изолованом од далматинске политике његовог господара, херцега Хрвоја. Вукчић је, наиме, око 1404. дошао у посед Сребренице, важног трговишта у Подрињу насталог око рудника сребра. Овај град он је задржао све до 1410. када га је предао угарском краљу Жигмунду Луксембуршком. Сребреницом је, у херцегово име, најдуже управљао Дубровчанин Дабижив Латиница, његов вишегодишњи фамилијар и повереник. Кнез Рауп, као што је речено, већ је 1403. посредством Латинице комуницирао са властима у граду св. Влаха. У априлу или мају 1405. године обојица се налазе у Сребреници или њеној околини где се помињу у вези са афером са дубровачким куририма који су имали задатак да посредују између угарског краља и Дубровника или босанских великаша

³⁸ Исто, 251-253; *Serie dei Reggitori di Spalato*, *Bullettino* 13 (1890) 16, 79.

³⁹ М. Пуцић, *Споменици срѣбски* I, 60, док. бр. 110; *ССП I-1*, 480-481, док. бр. 498; *ZsO II/1*, п. 3742; Н. Исailовић, *Политика босанских владара према Далмацији (1391-1409)*, 137, 145, 200.

(нарочито Сандаља Хранића и Павла Раденовића). Лонко Томазиновић, још један Дубровчанин у Хрвојевој служби, преузео је писма и покушао да помогне куририма да утекну, али су га у томе спречили људи Дабижива Латинице, кнеза Раупа и Драгише Дињичића и пребацили му што помаже непријатељу. У исто време је један Раупов слуга, заједно са човеком Дињичића, ухватио неког Сандаљевог слугу.⁴⁰

Након овог догађаја, Драговић је нестао из историјских извора и није позната његова даља улога. Сукоб херцега и Дубровчана утихнуо је до почетка лета исте године, када је Хрвоје коначно преузео пуну контролу над свим острвима средње Далмације и када је дошло до закључења мира између Дубровника и Босне уз потврду дубровачких привилегија од стране новог босанског краља Твртка II Твртковића.⁴¹ Крајем октобра 1405. у Сплиту више не постоји *miles*.⁴² Та служба поново се показала краткорочном и у граду св. Дује се више није јављала до краја Вукчићеве владавине овом комуном.

Имајући у виду изложено, може се закључити да је кнез Рауп Драговић био један од најближих сарадника херцега Хрвоја и фамилијар од његовог највећег поверења.

*

Цвитко Толихнић из Раме постао је сплитски кнез пре 4. октобра 1408. године, када се први пут помиње на том положају.⁴³ И он је једна од особа које се помињу искључиво у далматинским документима и, стога, о његовом пореклу сведочи само одредница да је „из Раме“.⁴⁴ Упркос томе што је жупа Рама у време Цвитковог доласка на власт већ почела да улази у титулатуру кнеза Иваниша II Нелипчића и што је Толихнић веома често

⁴⁰ М. Динић, *За историју рударства у средњовековној Србији и Босни* I, 55; D. Lovrenović, *Na klizištu povijesti*, 129.

⁴¹ Н. Исаиловић, *Политика босанских владара према Далмацији (1391-1409)*, 137-138.

⁴² *Serie dei Reggitori di Spalato*, *Bullettino* 13 (1890) 31; *ZsO* II/1, n. 4219.

⁴³ *Serie dei Reggitori di Spalato*, *Bullettino* 13 (1890) 44; *ZsO* II/2, n. 6355.

⁴⁴ D. Farlati, *Illyricum Sacrum* III, Venezia 1765, 361; *Serie dei Reggitori di Spalato*, *Bullettino* 13 (1890) 44-48, 63-64; *ZsO* II/2, n. 6355, 6776, 7904, 8073; *ZsO* III, Budapest 1993, n. 565, 819, 1545, 2691; *ZsO* IV, Budapest 1994, n. 263, 696. Цвитко се помиње као сплитски кнез од 4. X 1408. до 3. VI 1413. године (у сачуваним сплитским списима по њему се датује 4. октобра 1408, 8. маја 1409, 4. септембра и 3. децембра 1410, 3. марта, 9. јуна и 13. августа 1411, 11. јануара и 16. септембра 1412, те 5. марта и 3. јуна 1413).

деловао као пословни заступник Иванишеве сестре Јелене, сплитске херцежице, није вероватно да је он био фамилијар породице Нелипчића.⁴⁵ Херцег Хрвоје је на место сплитског кнеза морао постављати своје људе од поверења, без обзира на пријатељство са шураком или на дугове својој супрузи. Стога смо уверени да је и Цвитко био део ужег круга Хрвојевих слугу, а један од доказа за то је и његово протеривање из града са падом Вукчићевог режима у лето 1413. године.⁴⁶

Толихнић је службовао у времену када је Хрвоје Вукчић почео да прави измене у управном устројству својих области у Далмацији. Од 1405. до 1407. године средњодалматинским острвима управљао је, барем формално, кнез Балша, херцегов син. Сплит је имао своју администрацију, а не може се поуздано рећи да ли је Омиш већ тада чинио целину са острвима или су га контролисали посебно именовани кастелани. До краја 1407. године, створена је мање-више јединствена управа. Хрвоје је био врховни господар области, а свака тврђава и комуна имала је свог надлежног викара или кастелана. Међутим, чини се да је у тој хијерархији власти постојао и међуниво и да је постојао јединствени кнез за Сплит, Омиш и острва, барем у периоду од 1409. до 1411. године.⁴⁷

О реорганизацији Хрвојеве области сведочи чињеница да се 1. априла 1409. као чувари слобода хварске комуне помињу херцег и кнез Цвитко, што би значило да је Толихнић уједно био и хварски кнез.⁴⁸ Нешто касније, 3. марта 1411. године, он се наводи као кнез Омиша, судећи у спору између неких Омишана и Пољичана.⁴⁹ Највероватније је дошло до управног обједињавања Вукчићевихседа у средњој Далмацији, а на чело јединствене области дошао је управо Цвитко Толихнић. До нове промене дошло је са уздизањем Михаила Кабуџића у хијерархији Хрвојевих службеника, па је тако овај дубровачки одметник постао омишки и корчулански (а можда и хварски и брачки) кнез, пре 13. августа 1411, а затим и протовестијар. Занимљиво је да се у то време,

⁴⁵ ur. J. Barbarić – J. Kolanović, *Šibenski diplomatarij*, 79-80, dok. br. 35; D. Lovrenović, *Jelena Nelipčić*, 185-186. О Иванишу II Нелипчићу погледати: Д. Ловреновић, *Цетински кнез Иваниш Нелипчић у политичким превирањима у Далмацији крајем XIV и током првих деценија XV стољећа*, Прилози 22 (1986) 199-220.

⁴⁶ G. Novak, *Povijest Splita I*, 237-238.

⁴⁷ Н. Исаиловић, *Омиш под влашћу Хрвоја Вукчића*, 134-136; Исти, *Политика босанских владара према Далмацији (1391-1409)*, 211-215.

⁴⁸ S. Ljubić, *Statuta et leges civitatis Budae, Scardonae et Lesinae*, Zagrabiae 1882-1883, 225, 489.

⁴⁹ *Serie dei Reggitori di Spalato*, *Bullettino* 13 (1890) 46.

Цвитко наводи као изасланик херцежице Јелене, а Кабужић као викар херцега Хрвоја.⁵⁰ Обојица су, заједно са сплитским суцима, пресуђивали у спору сукобљених Брачана и Хварана, и уопште су се често помињали заједно током 1411. и 1412.⁵¹ Овакав поредак остао је до непромењен све до пролећа 1413. године – Омиш и острва били су под влашћу једног кнеза, а Сплит под влашћу другог. Неке надлежности су се, међутим, и даље преплитале. После губитка Сплита и острва, Омиш су, као једини преостали Хрвојев посед у Далмацији, држала двојица кастелана.⁵²

Захваљујући истраживањима Д. Ловреновића и Младена Анчића, познато нам је више детаља из Толихнићеве делатности и живота. Док је у време кнеза Петрице Хрвојева власт над Сплитом, али и готово целом Далмацијом, била неприкосновена, највећи део Цвитковог мандата протекао је у времену када је врховну власт у тој покрајини повратио угарски краљ Жигмунд. Иако је формално задржао своје поседе и положај, херцег је изгубио некадашњу самосталност у наступању, због чега је, временом, копнео осећај страхопоштовања који је раније наметао далматинским градовима. То се одразило и на положај сплитског кнеза, па је Цвитко Толихнић био растрзан између дужности према свом господару, херцегу, и његовој супрузи, према граду на чијем је челу био и према органима централне угарске власти (тј. хрватско-далматинском бану).⁵³ Постао је слуга више од једног господара, што му је у многоме отежавало деловање. Па опет, показао је да је преузео практичан дух и умешност људи из приморја међу којима је дуго живео и представљао је једног у низу босанских племића који су се успешно интегрисали у друштвене оквире типичне за далматинске комуне.

⁵⁰ Исто, 47; ZsO III, n. 819; Н. Исаиловић, *Михаило Кабужић, дубровачки одметник – босански дипломата*, ИЧ 56 (2008) 392-395. Као хварски кнез (*honoriandi comes Lesinae*) помиње се 4. јуна 1412. године Парис Суперанцио. Погледати: S. Ljubić, *Statuta et leges*, 226-227.

⁵¹ *Serie dei Reggitori di Spalato*, *Bullettino* 13 (1890) 47-48; D. Lovrenović, *Hrvoje Vukčić Hrvatinić i Splitska komuna*, 40. Толихнић и Кабужић се јављају заједно у документима датованим 13. августа 1411, те 11. јануара и 5. маја 1412. године. Заједно су проглашени за племиће града Сплита и примљени у градско веће (11. јануара 1412).

⁵² V. Foretić, *Otok Korčula*, 160-173; Н. Исаиловић, *Омиш под влашћу Хрвоја Вукчића*, 142-147; Исти, *Михаило Кабужић*, 397-398; Исти, *Политика босанских владара према Далмацији (1391-1409)*, 213, 215.

⁵³ I. Lucić, *Povijesna svjedočanstva o Trogiru II*, 852; Н. Исаиловић, *Политика босанских владара према Далмацији (1391-1409)*, 182-184.

Након повратка Далмације под власт краља Жигмунда, из корена се променила ситуација на терену, па су морали бити изнова склопљени сви уговори о контроли и закупу краљевских прихода од соли и царине. Иако су одређени приходи од тих резервата поново уступљени Хрвоју, о томе се морао закључити посебан акт. Тако је бан Карло Курјаковић 2. јуна 1409. под Клисом дао у закуп порез од соли и тридесетине у Скрадину, Шибенику и Трогиру сплитском кнезу Цвитку и сплитском племићу Ивану Иванову.⁵⁴ У присуству људи Нелипчића, уговором је дефинисано и мноштво клаузула које су предвиђале забрану трговине са градовима који су признавали власт Ладислава Напуљског. О томе да су пријатељске и пословне везе још увек надилазиле право сведочи и документ од 27. августа 1409. године, у коме се истиче да је Толихнић у Сплиту запленио брод и товар млетачког трговца Ивана Белтрамовог, намеравајући да га казни са 300 дуката због недозвољене трговине стоком. Међутим, на молбу и уз јемство клишког кастелана Ловре и кнеза Јурја Продашића, некадашњег фамилијара краља Ладислава, иза чега су, заправо стајали притисци Иваниша II Нелипчића и његове жене, Цвитко је пристао да пусти заробљеног Млечанина.⁵⁵ Опште околности у Далмацији, али и пријатељство Хрвоја и Нелипчића, нагнали су сплитског кнеза да заобиђе закон и лиши своју општину прихода од казне. Као што је истакао М. Анчић, на делу је, без сумње, била корупција. Толихнићево име среће се и у дубровачким одлукама већа од 11. новембра 1410. године, када је, у склопу припрема за, на крају неостварено, крунисање Жигмунда Луксембуршког за босанског краља, требало да га посети делегација града св. Влаха на путу за Угарску.⁵⁶

Кнез Цвитко је спроводио и бројне друге херцегове налоге, па је, по Ивану Марка Крижанова, почетком 1411. године, упутио писма Трогиранима тражећи да протерају неке Сплићане које је Хрвоје изгнао из града након чега су они нашли уточиште у Трогиру. Запретио им је казном од 10 000 златних дуката уколико не поступе по том налогу, на шта су се они 18. фебруара исте године жалили краљу Жигмунду да трпе

⁵⁴ М. Анчић, *Inventar splitskoga kancelara i javnog bilježnika Tome Colutii de Cingulo (Prilog poznavanju prvih humanističkih krugova u Dalmaciji)*, *Radovi Zadar* 47 (2005) 114-117, 140-141; D. Lovrenović, *Na klizištu povijesti*, 145; Н. Исаиловић, *Политика босанских владара према Далмацији (1391-1409)*, 168.

⁵⁵ М. Анчић, *Inventar splitskoga kancelara i javnog bilježnika Tome Colutii de Cingulo*, 117, 142.

⁵⁶ М. Анчић, *Na rubu Zapada. Tri stoljeća srednjovjekovne Bosne*, Zagreb 2001, 266. Истом приликом дубровачко посланство требало је да посети и Јелену Нелипчић.

херцегове притиске.⁵⁷ Забележена су још два случаја који указују на то да је било доста тешко доћи до усаглашавања интереса свих политичких чинилаца у Далмацији, Босни и Угарској. Тако се херцег Хрвоје 27. априла 1411. из Јајца жалио кнезу, судијама и већу свога града Сплита што су донели одлуку да „бившем краљу Босне Остоји“ поклоне једну кућу са поседима који су припадали Петру Кацијанићу и захтевао је да се тај закључак поништи, а исти поседи дарују херцеговом слуги, Сплићанину Станку Дујмову.⁵⁸ Ово писмо садржи и посредну оптужбу о учешћу кнеза Цвитка у доношењу погрешне одлуке. Последица по његов положај није било, али је изванредан зазор и страх од још увек моћног Хрвоја постојао код Толихнића, што се види из његове молбе од 29. априла 1412. године да сплитски канцелар два пута изда признаницу којом се закупац херцегових посела у Сплиту заклео да кнез Цвитко није преузео ништа од новца добијеног тим закупом. То је учињено ради „умирења и заштите“ поменутог кнеза.⁵⁹

Доста података сачувано је и о Цвитковом деловању у својству правног и пословног заступника сплитске херцезице Јелене Нелипчић. Он је испрва био сведок или посредник у трансакцијама између Јелениних дужника и њених „жупана“, тј. финансијских заступника. Тако је 13. јуна 1409. примио од Крижана Маркова 43 марке и две унче сребра које је херцезица својевремено наменила за израду рекликвијара за мошти св. Дује.⁶⁰ Толихнић је и 5. маја 1412. посведочио да је Андрија Дујмов исплатио Крижану Марковом камату од 30 дуката на очев дуг Јелени Нелипчић. Око месец дана касније, 25. јуна 1412. године, сплитски кнез је и лично заступао Јеленине пословне интересе, наплаћујући дугове које је она потраживала од Дујма Јеремијиног и Анице, супруге Михе Мадијева.⁶¹ Као што смо већ напоменули, Цвитко Толихнић је још 13.

⁵⁷ F. Šišić, *Vojvoda Hrvoje Vukčić Hrvatinić*, 225; I. Lucić, *Povijesna svjedočanstva o Trogiru II*, 873-876; V. Klaić, *Povijest Hrvata III*, Zagreb 1980², 80.

⁵⁸ I. Lucić, *Povijesna svjedočanstva o Trogiru II*, 852; M. Brković, *U Jajcu izdane isprave bosanskih vladara*, Radovi Zadar 40 (1998) 98.

⁵⁹ M. Ančić, *Inventar splitskoga kancelara i javnog bilježnika Tome Colutii de Cingulo*, 117-118.

⁶⁰ G. Alačević, *La consorte di Hervoya duca di Spalato contribuisce quarantre marche e due onces d'argento pel lavoro dell'arca di S. Doimo*, *Bullettino* 14 (1891) 74; D. Lovrenović, *Jelena Nelipčić*, 185.

⁶¹ V. Rismondo, *Registar splitskog notara Jakova de Penna (1411-1412)*, Građa i prilozi za povijest Dalmacije. Izdanje Historijskog arhiva u Splitu 8 (1974) 13, 15, 52-53; D. Lovrenović, *Jelena Nelipčić*, 185-186; Isti, *Hrvoje Vukčić Hrvatinić i Splitska komuna*, 43. Сер Дујам је предао Толихнићу 100 дуката и тиме измирио ранији дуг херцезици

августа 1411. поменут као херцежицин делегат на суђењу одржаном испред сплитског каштела поводом спора неких острвљана.⁶² На основу до сада изложеног, чини се да су надлежности овог сплитског кнеза увелико надилазиле оквир предвиђен основним описом службе коју је вршио.

Упркос свом деликатном положају и страхопоштовању које је осећао и према херцегу Хрвоју и према угарском краљу Жигмунду, Цвитко Толихнић био је и сам угледан, а вероватно и имућан човек. Иако о Цвитковом приватном пословању немамо података, зна се да је његов *cavalerius* сер Мишљен имао користи од службовања код сплитског кнеза. Тако је у сплитским нотарским књигама забележено да је Никола Ловрин из Шибеника, становник Сплита, поклонио Мишљену један нож окован сребром у знак захвалности за нека добротинства (1. фебруара 1412). Исти кнежев службеник бавио се и кредитним пословањем – давао је на зајам мале своте новца сиромашнијим пучанима. Сачуван је помен о две Мишљенове позајмице (из јануара 1412. године) – Цвитоју Ратову из Перуна, односно Стојславу и Милогосту Лепићу.⁶³ Нема сумње да је на исти начин, али са већим сумама и са важнијим људима, пословао и кнез Цвитко Толихнић.

Уочи самог слома Хрвојеве власти у Сплиту, 2. маја 1413, у град св. Дује упућен је фирентински посланик Ђовани д'Андреоцо Орланди са циљем да преузме наследство Фирентинца Ренијеа Кјаринија Даванцатија. Посланик је имао задатак да посети Венецију, а затим и Сплит где је требало да се обрати херцегу и његовој супрузи у вези са својим послом, будући да је Ренијеов деда Бернардо био сплитски грађанин и племић. Орландију је такође речено да се обрати и господину Ивану, кнезу Цетине, као и кнезу Цвитку, Хрвојевим службеницима и правим заменицима (*luogotenenti*), и да их поздрави као добре пријатеље фирентинске општине.⁶⁴ Није познато да ли је посланство реализовано пре сплитске побуне против херцега.

од 300 дуката, док је госпођа Аница исплатила 300 малих либара и тиме измирила остатак дуга свог мужа Михе Мадијева који је износио 150 дуката. Ловреновић датује признанице од 25. јуна у 1413. годину, што је, међутим, у несагласју са досадашњим сазнањима о времену пада Хрвојевог режима у Сплиту.

⁶² *Serie dei Reggitori di Spalato*, *Bullettino* 13 (1890) 47-48.

⁶³ V. Rismondo, *Registar splitskog notara Jakova de Penna (1411-1412)*, 13-14, 40. Дужници су Мишљену дуговали неколико каца вина, односно 4 мале либре новца.

⁶⁴ N. Jorga, *Notes et Extraits* II, 141; D. Lovrenović, *Jelena Nelipčić*, 186-187; *ZsO* IV, n. 528.

На основу извода из аката сплитске општине, донетих у *Bullettino di archeologia e storia Dalmata*, до преврата у граду дошло је између 3. и 4. јуна 1413. јер се првог датума по последњи пут акта датују по херцегу Хрвоју и кнезу Цвитку Толихнићу, док се већ следећег дана помиње краљ Жигмунд и ректор Карин Радослављев.⁶⁵ Међу судијама, промењен је само Павао Вучинин, осведочени сарадник Босанаца.⁶⁶ Сплитски патрицији су се, мотивисани обавештењима са угарског двора да је Хрвоје проглашен издајником, побунили и након извесног времена протерали херцегову посаду и кнеза Цвитка, те срушили утврђење, изграђено 1403. године, у којем су они били смештени. Краљ Жигмунд је још пре 17. јуна 1413. био обавештен о смени власти, што се види из његовог писма Дубровчанима у којем тражи од њих да запоседну средњодалматинска острва.⁶⁷ Крајем јуна, Сплићани су писали угарском владару, тражећи потврду повластица и поништење свих Вукчићевих мера против аутономије комуне. Дана 8. јула 1413. заклели су се да ће саградити цркву св. Витала (Вида) да обележе ослобођење од фараонског ропства, а до јесени им је Жигмунд потврдио привилегије. Даља судбина Цвитка Толихнића није нам позната.⁶⁸

*

Поткнез (*viccomes*) Гојчин помиње се у Сплиту од 8. фебруара 1411. до 5. марта 1413. године.⁶⁹ Појава поткнеза у вези је са усложњавањем државног апарата Хрвоја Вукчића у средњодалматинским областима. Његова улога је највероватније била да замењује и преузима кнежева овлашћења у случају његовог одсуства или спречености. Тако је Гојчин

⁶⁵ *Serie dei Reggitori di Spalato*, *Bullettino* 13 (1890) 63-64; G. Novak, *Povijest Splita* I, 237-238; D. Lovrenović, *Hrvoje Vukčić Hrvatinić i Splitska komuna*, 44; *ZsO* IV, n. 696; J. Мргич-Радојчић, *Доњи Крају*, 92.

⁶⁶ *Serie dei Reggitori di Spalato*, *Bullettino* 13 (1890) 64; V. Rismondo, *Registar splitskog notara Jakova de Penna (1411-1412)*, 18; M. Ančić, *Pet dokumenata*, 165.

⁶⁷ S. Ljubić, *Listine* VII, 123-125; D. Lovrenović, *Na klizištu povijesti*, 171-174; Н. Исаиловић, *Омиш под влашћу Хрвоја Вукчића*, 135-136.

⁶⁸ F. Šišić, *Vojvoda Hrvoje Vukčić Hrvatinić*, 226; G. Novak, *Povijest Splita* I, 237-241; I. Lucić, *Povijesna svjedočanstva o Trogiru* II, 857-862; V. Klaić, *Povijest Hrvata* III, 80-81; D. Lovrenović, *Hrvoje Vukčić Hrvatinić i Splitska komuna*, 44; Н. Исаиловић, *Политика босанских владара према Далмацији (1391-1409)*, 200.

⁶⁹ *Serie dei Reggitori di Spalato*, *Bullettino* 13 (1890) 46, 48, 63; V. Rismondo, *Registar splitskog notara Jakova de Penna*, 18; *ZsO* IV, n. 263. Помени кнеза Гојчина бележе се 8. фебруара 1411, 11. јануара и 12. фебруара 1412, те 5. марта 1413.

први пут наведен као поткнез и судија Сплита, бавећи се неким правним питањем у вези са Омишом, Брачом и Крајином, које је остало недоречено у архивском испису који нам је био доступан.⁷⁰ председавао је, затим, једним суђењем у Сплиту 12. фебруара 1412. године.⁷¹ Познато је да је управо Гојчин, по херцеговом наређењу, 11. јануара 1412. званично предложио да се кнез Цвитко Толихнић и протовестијар Михаило Кабуџић изаберу за племиће и већнике града Сплита. То је учинио он, пошто Толихнић није могао да се самопредложи за ту част.⁷² О Гојчину не знамо ништа, али претпостављамо да је и он био из Босне. Готово је сигурно да, упркос сличности имена, он није личност истоветна са Гојаком Лалковићем, једним Хрвојевим повереником пореклом из Сплита⁷³. Није нам познато ни да ли је имао претходнике и наследнике на том положају, али се чини да је он био први и једини заменик кнеза током Хрвојеве владавине Сплитом.

У Сплиту су се о приходима који су припадали лично Хрвоју Вукчићу старали функционери са титулом жупана који су, на пример, издавали под закуп херцегове земљишне поседе и бринули се о његовим личним финансијама. Ова се функција помиње почев од 1409. године, а позната су нам двојица жупана – Крижан Марков (1409, 1412) и Вукац Угринов (1411).⁷⁴ За Крижана се зна да је био племенити Сплићанин, а то је вероватно био и Вукац. У оба случаја радило се свакако о људима из приморја, будући да им је служба била чисто финансијске природе, за шта људи из Босне, који су чинили великашке свите, углавном нису били стручни. Крижан је обављао послове и за Јелену Нелипчић, Хрвојеву супругу.⁷⁵ Истом кругу људи припадао је и Сплићанин сер Павао Вучинин који је, маја 1412. године, поменут као Јеленин заступник.⁷⁶ По свему судећи, ови жупани нису били стална функција, већ по потреби (*ad hoc*)

⁷⁰ *Serie dei Reggitori di Spalato*, *Bullettino* 13 (1890) 46. У овом документу помиње се и крајински властелин Павле Костањић који је имао поседе у Макарском приморју.

⁷¹ V. Rismondo, *Registar splitskog notara Jakova de Penna*, 18.

⁷² *Serie dei Reggitori di Spalato*, *Bullettino* 13 (1890) 48; *ZsO* III, n. 1545.

⁷³ *ССП I-1*, 451-453, док. бр. 463 и 464; V. Foretić, *Otok Korčula*, 137.

⁷⁴ V. Rismondo, *Registar splitskog notara Jakova de Penna*, 8, 26, 37, 46; F. Smiljanić, *O položaju i funkciji župana u hrvatskim srednjovjekovnim vrelima od 9. do 16. stoljeća*, *Povijesni prilozi* 33 (2007) 72-74.

⁷⁵ V. Rismondo, *Pomorski Split druge polovine XIV st.*, 108; D. Lovrenović, *Jelena Nelipčić*, 185; Isti, *Hrvoje Vukčić Hrvatinić i Splitska komuna*, 40, 43.

⁷⁶ D. Lovrenović, *Jelena Nelipčić*, 185. Видети и нап. бр. 66. Павао Вучинин примио је, 17. маја 1412. године, 40 дуката на име камате коју је сер Антоније Иванов дуговао Јелени Нелипчић.

бирана овлашћена лица која су се старала о пословању сплитског херцега и његове жене.

Нису само босански фамилијари Хрватинића били погођени сломом Вукчићевог режима у Сплиту. Сплитско Велико веће је 28. августа 1413. лишило племства бројне Хрвојеве присталице међу градским патрицијима, међу којима су били и Крижан Марков, Јурај Продашић, Павао Вучинин, Бартол Рушин, док су грађанских права лишени Иван Фуматис са синовима, Мартин Дујмов, Гргур Угринов и Матија Драгонић. Ови људи су се окренули Венецији, покушавајући да Сплит преведу на страну Млетачке републике и тако поврате привилегије. Због тих активности су 1418. осуђена на смрт и погубљена браћа Крижан, Иван и Антун Маркови и Јаков Иванов. Тако оштар обрачун са некадашњим Хрвојевим присталицама, појачао је сукобе у граду и убрзао долазак Сплита под власт Млечана (1420).⁷⁷

⁷⁷ G. Novak, *Povijest Splita I*, 238-250.

Neven Isailović

**ON FAMILIARES OF HRVOJE VUKČIĆ HRVATINIĆ
IN SPLIT (1403-1413)
(Summary)**

When the mighty Bosnian magnate Hrvoje Vukčić Hrvatinić gained Split and the title of its duke from Ladislas, the king of Naples and the Hungarian pretender, in late October of 1403, he had to organize the city administration in order to secure his power. Reducing the autonomy of Split, he appointed his trusted men – *familiars*, brought from his provinces in Bosnia, to the leading positions in government. For their lord they carried out many tasks that exceeded framework of the office they were formally entrusted. In the group of Hrvoje's *familiars* who served in the Split administration, the most important were city counts Petrica Jurjević of Vrbas and Cvitko Tolihnić of Rama, and also *miles* (knight) Raup (Rauf) Dragović of Sana. Beside the duties they were performing for their master and his wife, Vukčić's men became nobles in the cities of Dalmatia and there is no doubt that they organized their own business, although we only have records of their credit dealings.

Petrica Jurjević of Vrbas held the office of the count of Split from 1403 to 1407/8, during the period of the greatest power of his lord, duke Hrvoje. Jurjević acted as the main executant of the decisions that made that power even stronger. He virtually suspended city's autonomy by taking over not only the judicial, but also administrative, financial and military functions. The duke organized Petrica's wedding to a rich heiress from the city of Trogir – Pelegrina Cega. Jurjević was also elected for noble and councillor in his wife's city, gaining the village of Radošić (as a part of Pelegrina's dowry). After leaving the office in Split, he lived in Trogir until his death in 1416. We were able to trace his descendants there throughout the XV century.

Raup (Rauf) Dragović of Sana was a long-term Hrvoje's trustee and diplomat. He was his envoy to Dubrovnik (1399, 1403) and to Srebrenica (1405), while in Split he was a *miles* (knight) of city's count for a brief period of time during the first half of 1405. It is not known what was the exact purpose of this office, which was of military nature, but it is highly probable that Rauf's appointment was in connection with the unstable political situation that was shaking Dalmatia in the period. We do not know anything about Dragović's life after he left his positions in Split and Srebrenica.

Cvitko Tolihnić of Rama spent most of his mandate as the count of Split (1407/8-1413) in a turbulent time after his lord, Hrvoje, had made up with king Sigismund of Hungary and recognized his authority. His position was much more difficult than his predecessor's – Cvitko had to find ways not to antagonize his duke, king Sigismund or *ban* of Croatia and Dalmatia. There are many sources for his career, more than for any other Hrvoje's *familiaris* that acted solely in Dalmatia. It is known that, other than judicial and administrative functions in the city of Split where he was also elected a noble and councillor, Tolihnić held office of the count of Hvar and Omiš for a period of time and acted as a diplomat and business representative of duke Hrvoje and his wife Jelena Nelipčić. It is noted that his servant Mišljen was giving small loans to people of lesser wealth in order to collect some interest and it is almost certain that Cvitko himself conducted the same business, though with greater amounts of money. Early in June of 1413, the citizens of Split, supported by king Sigismund, overthrew Hrvoje's regime, ousted count Cvitko and his garrison and destroyed the fortress built by the Neapolitans and Bosnians in 1403. After that, Tolihnić disappeared from known historical sources.

Vicecount Gojčin was mentioned in Split in the period between 1411 and 1413 as a deputy (vicar) of Cvitko Tolihnić. In count's absence he held trials and controlled city administration. About his origins, genealogy and career there are no records. The private and business interests of Hrvoje Vukčić in Split were represented by his *župans*, the officials elected *ad hoc*, who gathered the money that came from the renters of duke's estates in the city. Unlike the judicial and administrative offices that were held by Bosnian *familiars*, to the office of *župan* were appointed the citizens of Split.

Key words: Split, Hrvoje Vukčić Hrvatinić, Petrica Jurjević, Raup (Rauf) Dragović, Cvitko Tolihnić, Gojčin, Vukac Ugrinov, Križan Markov, Pavao Vučine, Dalmatia, Croatia, Bosnia, 15th century, familiars